

Závěrečná práce kurzu Základy muzejní pedagogiky
při Metodickém centru muzejní pedagogiky Brno

STROMY

Ing. Jana Kosturová

Muzeum Komenského v Přerově, p.o.

ORNIS

Přerov 2015

OBSAH

1. ÚVOD	.....	3
2. CÍLE PROGRAMU A VZTAH K RVP	.....	5
3. POPIS PROGRAMU	.....	6
4. DIDAKTICKÉ METODY A PROSTŘEDKY	.....	8
5. EVALUACE	.....	16
6. PŘÍKLAD DOBRÉ PRAXE	.....	16
7. ZÁVĚR	.....	18
8. POUŽITÁ LITERATURA	.....	19
9. PŘÍLOHY	.....	20

1. ÚVOD

Ornitologická stanice (ORNIS) je přírodovědné oddělení Muzea Komenského v Přerově, které je zaměřeno na ornitologii. Spravuje ornitologickou, zoologickou a parazitologickou sbírku v budově v Bezručově ulici, ale také sbírku mineralogickou a entomologickou, které se nacházejí v budově zámku na Horním náměstí v Přerově. Provozuje záchrannou stanici pro volně žijící zvířata, ekoporadnu, mykologickou poradnu, knihovnu specializovanou na přírodní vědy, zejména ornitologii. V areálu stanice se nachází přírodní zahrada s venkovními expozicemi.

V roce 2004 byla v ORNIS poprvé zaměstnána pracovnice na pozici pedagoga volného času. V současné době se zde této práci věnuje 1 pracovnice na plný úvazek, druhá částečně, ale jistou mírou také všichni odborní pracovníci oddělení. Od zmíněného roku se činnost ORNIS výrazně rozšířila a nabízí veřejnosti, školám i dalším zájmovým a věkovým skupinám různé druhy programů.

Programy lze rozdělit podle mnoha kritérií, vybrala jsem ta nejzákladnější:

1. Podle obsahu:

- programy vázané na přímou muzejní činnost ORNIS (expozice, sezónní výstavy) nebo činnost doplňkovou (záchranná stanice, poradny);
- programy věnující se dalším tématům – jedná se o programy reagující zejména na různá environmentální témata (ochrana přírody, konkrétní skupiny živočichů, významné dny, tradice a zvyky atd.).

2. Podle časového hlediska:

- celoročně nabízené (např. program Ptáci v expozici Ptáci ČR);
- sezónní – reagují na skutečnosti dané ročním obdobím (např. programy „Jarní“, o hnízdění ptáků, „Ježkův rok“, reagující na podzimní přísun malých ježků do záchranné stanice, „Ejhle, žába!“, o jarní migraci žab, „Zimní“, o ptácích na krmítku, „Putování k jesličkám“, v době adventní, program k folklórnímu festivalu, k „Zahradní slavnosti“ a k dalším akcím).

Pozn. ORNIS realizuje pouze programy jednodenní. V případě škol v délce 60-120 minut podle věku účastníků, na objednávku ale vytváříme i programy delší, například projekty na celé dopoledne. U dětí předškolního věku je délka programu minimálně 60 minut.¹

3. Podle místa realizace:

- v interiéru ORNIS;
- ve venkovním areálu stanice;
- využívající blízké okolí stanice;
- podle požadavků objednatele (školy, domovy pro seniory, obecní úřady atd.).

Většina programů však nedodrží toto dělení v tom smyslu, že kombinuje a), b) a c), což ale zcela odpovídá požadavkům ekologických výukových programů, které mají probíhat mimo školu, tj. v přírodě, přírodní učebně, zahradě, ve středisku ekologické výchovy apod.²

4. Podle cílové skupiny:

- organizované školní a další zájmové skupiny;
- návštěvníci akcí (senioři, rodiny s dětmi, návštěvníci výstav atd.).

Z devítileté praxe v muzeu mohu potvrdit, že naší nejpočetnější skupinou návštěvníků jsou školy různých stupňů, nejvíce nás navštěvují děti předškolního věku a 1. stupně základních škol, proto je vytváření programů pro ně samozřejmostí. Jednotlivé programy ale vytváříme v několika variantách pro různé věkové skupiny.

Pro tuto práci jsem zvolila jako příklad dobré praxe program Stromy. Program je nabízený celoročně, věnuje se místní lokalitě a také je v ní realizován. Téma je široce použitelné nejen pro výuku v terénu a na našem konkrétním místě. Zvolila jsem popis

---

¹ MÁCHAL, Aleš – ČINČERA, Jan – DAŇKOVÁ, Lenka – BROUKAL, Václav – ŠIMONOVÁ, Petra. *Ekopedagogovo osmero 2006* [online]. c2007, last revision 29.11.2010 [cit. 2015-05-29]. Dostupné na <http://www.pavucina-sev.cz/soubory/priloha_1b_nastroj_ekoped_osmero_final--f444.pdf>

² MÁCHAL, Aleš – ČINČERA, Jan – DAŇKOVÁ, Lenka – BROUKAL, Václav – ŠIMONOVÁ, Petra. *Ekopedagogovo osmero 2006* [online]. c2007, last revision 29.11.2010 [cit. 2015-05-29]. Dostupné na <http://www.pavucina-sev.cz/soubory/priloha_1b_nastroj_ekoped_osmero_final--f444.pdf>

varianty pro mateřské školy, protože předpokládám, že i v jiných muzeích jsou početnou skupinou návštěvníků.

2. CÍLE PROGRAMU A VZTAH K RVP

Vzdělávací (kognitivní):

1. dokáží popsat části stromu – kořeny, kmen, koruna z větví - a jejich funkce;
2. rozumí ročnímu cyklu života stromu;
3. rozlišují dvě základní skupiny stromů – listnaté a jehličnaté;
4. ví, jak se stromy rozmnožují;
5. dokáží srovnat délku života stromu s životem člověka.

Výchovné (afektivní):

1. vnímají mnohotvárnost a krásu stromů, proměnlivost v průběhu roku;
2. uvědomují si význam stromů ve svém životě;
3. vnímají hodnotu prostředí parku (estetika).

Výcvikové (psychomotorické):

1. dokáží spolupracovat ve skupině;
2. dokáží formulovat své představy, pocity, zkušenosti.³

Vztah k rámcovému vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání:

5.5 Dítě a svět

V environmentální oblasti splňuje program tyto cíle:

- seznamuje s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, vytváří jeho vztah k němu;
- vytváří povědomí o rozmanitosti přírodního prostředí, jeho neustálých proměnách;
- rozvíjí úctu k životu ve všech jeho formách, povědomí o sounáležitosti s přírodou;

a zároveň dítěti nabízí:

- pozorování a poznávání přírody;
- práci s literárními texty, s obrazovým materiálem;
- kognitivní činnosti (hledání odpovědí, vyprávění, poslech, objevování);
- praktické činnosti (zkoumání, manipulace s různými materiály);

---

³ GRECMANOVÁ, Helena – HOLOUŠOVÁ, Drahomíra – URBANOVSKÁ, Eva. *Obecná pedagogika I*. Dotisk. Olomouc: Hanex, 1999. 231 s. ISBN 80-85783-20-7. s. 94-99

- pozorování stavu životního prostředí.

1.1. Dítě a jeho tělo:

- nabízí dítěti smyslové a pohybové hry.

1.2. Dítě a jeho psychika:

- nabízí dítěti zážitky, vyprávění, rozvíjí vlastní fantazii.

Rozvíjí kompetence k učení, komunikativní, sociální a personální, činnostní a občanské.⁴

3. POPIS PROGRAMU

Snaha o maximální využívání bezprostředního kontaktu s přírodou, práce s živými přírodninami a přímá pozorování v biotopech se musí stát výraznou dominantou ekologické výchovy. Dovednosti a návyky získané při terénních cvičeních a hrách s přírodovědnou a ekologickou tematikou provozovaných rovnou v přírodě (nebo alespoň v parku) nelze dětem poskytnout při „meotarové“ výuce v interiéru.⁵

Touto myšlenkou se řídím při vytváření programů pro děti. ORNIS má výhodu v tom, že může využívat několik typů biotopů v nejbližším okolí stanice, jedním z nich je lužní les přetvořený do podoby parku. Park Michalov je nejkrásnějším, největším a nejzachovalejším parkem města Přerova. V části, která v dřívějších dobách bývala alpinem, jsou kromě běžných druhů listnatých a jehličnatých dřevin na malém prostoru také dřeviny introdukované. Toto místo je ideální pro výuku programu o stromech. Děti mají možnost vnímat tvary, barvy, vůně, textury, porovnávat velikosti. Park se neustále proměňuje a v každém ročním období nabízí jiný pohled na stromy, proto je program celoroční. Školy jej ale navštěvují hlavně v jarním a podzimním období.

I když při jeho propagaci oznamujeme délku 90 minut, mateřské školy většinou požadují jeho úpravu na 60 minut. Je to z organizačních důvodů – školky dojíždějící jsou vázané dopravou a navíc se stejně jako místní musí vrátit včas na oběd. K parku nezajíždí městská hromadná doprava, děti místní dochází pěšky až na okraj města, kde se ORNIS a

---

⁴ Výzkumný ústav pedagogický. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004* [online] c.2005, last revision 21.12.2005 [cit. 2015-05-29] Dostupné na <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>

⁵ MÁČAL, Aleš. *Přívodce praktickou ekologickou výchovou*. 1. vyd. Brno: Rezekvítek, 2000. 205 s. ISBN 80-902954-0-1. s. 57

park Michalov nachází. Z tohoto důvodu uvažujeme od příštího roku o dojíždění do škol, podmínkou ovšem bude zvýšená cena programu a hlavně výuka v přírodě, například ve školní zahradě se stromy. Program je na to připravený od svého vzniku, veškeré pomůcky jsou uloženy v mobilních krabicích, ORNIS má své vlastní služební vozidlo.

Program je „plastický“ nejen z důvodu měnícího se prostředí parku v jednotlivých ročních obdobích, ale také proto, že ho navštěvují nehomogenní skupiny dětí – školky z vesnic přijíždí se všemi odděleními, děti jsou ve věku 3-6 let. To klade velké nároky na schopnosti lektora, musí neustále reagovat na chování dětí. V tom případě také cíle v dynamických situacích vyučovacího procesu nelze vidět strnule tak, aby se učitel držel striktně zamýšleného cíle a předem připraveného plánu v podmínkách, které se náhle podstatně změní.⁶

Program je na to připravený, má spoustu variant a aktivit, které mohou být použity. Je jen na lektorovi, jak je dokáže propojit tak, aby děti zaujal, nevytvořil chaos a dopracoval se k cíli.

Krabice se všemi pomůckami jsou navíc k dispozici i s návody k aktivitám k zapůjčení za jednorázový poplatek (200 Kč) pro zájemce z řad učitelů, například pro projektové dny ve škole. Této nabídky bohužel přesto doposud žádný učitel nevyužil. Aktivita a pomůcky z programu Stromy jsou ale využívány při organizování Dne stromů a komentovaných prohlídek parku pro veřejnost.

Program je propagován formou letáků do místních škol, na začátku každého školního roku také v muzejní brožurě o programech pro školy. Letáky i brožura jsou v tištěné podobě roznášeny do místních škol, přes Odbor školství, mládeže a tělovýchovy Olomouckého kraje jsou elektronicky zasílány do všech škol kraje, jsou umístěny na krajských webových stránkách tohoto odboru v sekci ekologická výchova a trvale také na stránkách ORNIS. Učitelům se připomíná také v bezplatných Přerovských listech, které každý měsíc obdrží každá domácnost ve městě Přerov. Přesto považuji za nejlepší formu propagace reference mezi učiteli od těch, kteří již program absolvovali.

4. DIDAKTICKÉ METODY A PROSTŘEDKY

---

⁶ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha: Grada, 2007. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7. s. 126

V této práci budou popsány didaktické metody a prostředky pro realizaci programu v
jarním období.

4.1 VÍTEJTE V PARKU

metody: pozorování, rozhovor

Lektor přivítá děti a vyzve je k pozorování okolí. Pak klade otázky a rozmlouvá s nimi:

Jak se říká místu, kde se nacházíme?

Park

Jak se liší park od lesa?

Je upravený, má svůj řád (upozorníme, že Michalov je i
kulturní památkou, tedy je chráněný)

Co mají park a les společného?

Stromy

Líbí se nám na místě plném stromů?

Děti vyjadřují svůj vztah ke
stromům

Okamžik motivace – lektor představí dětem krabici plnou hádanek o stromech.

4.2 ČÁSTI STROMU A JEJICH FUNKCE, ROČNÍ CYKLUS STROMU

metody: práce s obrazem, rozhovor, vysvětlování a názorná demonstrace

prostředky: 2 sady - velký černobílý obraz stromu na omyvatelné plachtě + barevné kartičky s
obrázky kořenů, pupenů, listů, květů a plodů (vybrán strom pro děti nejznámější - jabloň)

Obrazy položíme na zem a děti se rozdělí do dvou skupin (u nás pro úsporu času nejčastěji na
chlapce a dívky nebo podle oddělení ve školce).

Jaký je strom na obrázku?

Suchý?!?

Dokážeme ho společně oživit?

Děti dostanou do skupiny barevné kartičky s částmi stromů a společně je správně umístí na
strom. Na konci této práce strom většinou vypadá takto:

Pochválíme děti (a činíme tak i po každém dalším zvládnutém úkolu) a vyprávíme si s nimi o tom, jak strom vypadá, k čemu slouží jednotlivé části (kořeny, kmen, koruna z větví, pupen, list, květ, plod):

Co má strom pod zemí? K čemu jsou kořeny dobré?

Srovnání s brčkem na pití

Může se strom pohybovat jako zvířátko? Zkusíme si představit takový svět...

Strom pojmenujeme.

Lektor vyjádří pochybnost o tom, jestli je jabloň v pořádku a nechá děti znovu obrázek pozorovat. Samy vždy přijdou na nesoulad v přítomnosti plodů a květů zároveň. *Jak je to tedy správně?* Na jedné z plachet lektor s dětmi postupně umísťuje obrázky tak, jak se strom vyvíjí v průběhu roku, děti vidí změnu vzhledu stromu během čtyř ročních období (na kartu pupenů umístíme kartu s květy, listy, pak na květy plody, pak vše sundáme). Zároveň se děti ptáme na doplňující otázky, např.:

Které zvířátko musí navštívit květ, aby se z něj stal plod? Když uhodnou, všichni kroutíme zadečky jako včela v květu (upevňování vědomosti pohybovou aktivitou, děti to vždy také pobaví).

Co se ukrývá v každém jablíčku? Kam se semínko dostane, když jablíčko spadne na zem? K čemu ho strom potřebuje, co se s ním stane? Kam se ztratí spadlé listy? Atd.

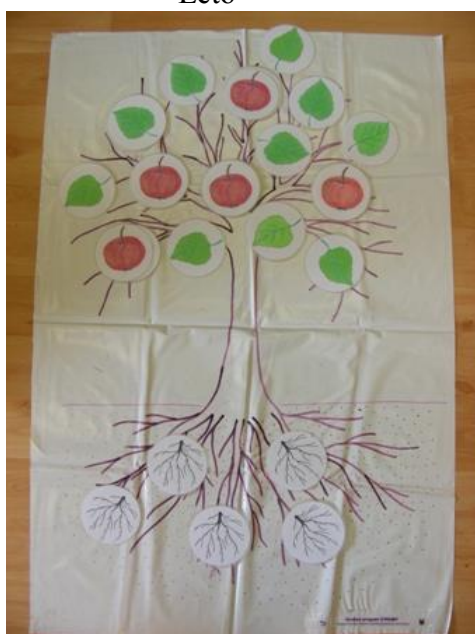
Konec zimy

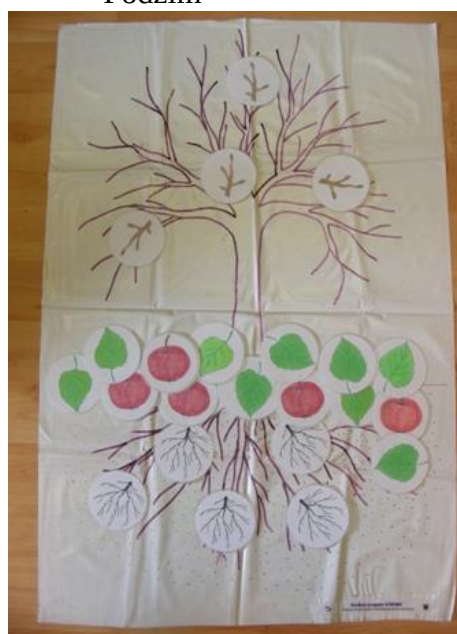
Jaro

Léto

Podzim

4.3 JAK ROSTE STROM

metody: pohybová hra s opakováním informací

Krátká pohybová hra, při které se děti rozběhnou, jako když vítr rozfouká semínko ze stromu. Na signál zůstanou všichni stát na místě a dřepnou si – semínko se usadí, začne klíčit. Děti se pomalu zvedají a protahují, natahují ruce jako větve k nebi a rozpřáhnou je jako korunu do stran (opakování morfologických částí stromů). Vítr s nimi začne houpat, vzájemně se dotýkají, zavazí si, nemají dostatek světla a prostoru, pokud jsou děti-semínka příliš blízko

sebe. Jen některé stromy dorostou a vytvoří další semínka. Děti se znovu rozeběhnou, můžeme celé zopakovat.

4.4 Z ČEHO VYROSTE STROM

metody: čtení příběhu – vyprávění, řešení problému

prostředky: příběh „Jakub a dvě stě dědečků“, různé předměty ze dřeva, korku, semena stromů, zelená větvička vrby, velikonoční pomlázka, medový bonbon, šiška,...

Po pohybové části se děti zklidní, usadí se a nebo se položí na trávnik pod stromy podle podmínek a počasí a poslouchají pohádku o chlapci, který zasadil svého dědečka (doporučuji zkrátit, určité části raději převyprávět vlastními slovy).

Následuje rozhovor o tom, zda je to možné a co by si děti rády zasadily – nejčastější odpovědi jsou „maminka“, „babička“, „peníze“.

Z čeho lze vypěstovat skutečný strom, děti hádají na příkladech předmětů, které lektor vytahuje z krabičky (rozmnožování vegetativní a generativní). Všechny mají něco společného se stromy:

borová šiška schovává semínka,

tužka a dřevěné autíčko jsou vyrobené ze dřeva,

korková zátka je z kůry stromu,

medový bonbón je z medu, který vyrobila včela z nektaru lipového květu,

kaštan, žalud a jedlý kaštan jsou semínka stromů,

pomlázka je ze zelených větvíček vrby a po zastrčení do země zakoření.

Děti hádají, zda a proč se dá z těchto věcí vypěstovat strom, lektor svými zavádějícími otázkami vzbuzuje pochybnosti a nutí děti přemýšlet.

V této části můžeme navázat a s dětmi probrat, čím jsou stromy prospěšné, co všechno poskytují, děti vyjmenovávají další předměty a vlastnosti stromů (jsou krásné, dávají nám kyslík, zpevňují břehy, udržují vodu v půdě, lámou vítr, poskytují stín, jsou léčivé, dávají nám potravu, med, dřevo (z něj papír a další výrobky, teplo v kamnech), jsou domovem pro zvířátka, rostou v symbióze s houbami atd.

4.5 STROMY LISTNATÉ A JEHLIČNATÉ

metody: pozorování, hra

prostředky: karty s obrázky stromů, hra Pexetrio

Děti znovu pozorují okolní stromy a určí, jak je rozdělíme – na listnaté a jehličnaté. Děti vyjmenují některé názvy stromů, pokud to dokáží, ukážeme si je v okolí. Lektor má přichystané listy, které si děti ohmatají (jsou měkké, rychle usychají) a větvíčku smrku (jehličí píchá, je tvrdé, neusychá). Lektor dá dětem pro srovnání ohmatat i jehličí z modřínu a ptá se:

Do jaké skupiny stromů modřín podle hmatu patří?

Má jehlice = jehličnatý, jsou

měkké jako listí a rychle ztrácí vodu = opadává.

Pak vyzve lektor děti, aby zavřely oči a vzpomněly si, jak sbíraly v lese houby. Co bylo na zemi pod jehličnatými stromy? V čem rostou houby? Je tedy pravda, že jehličnaté stromy neopadávají?

Opadávají, ale ne všechny najednou jako u listnatých stromů.

Pokud dovoluje čas, používáme hru Pexetrio, kterou jsme si převedli do podoby větších karet. Děti s nimi mohou pracovat tak, že podle symbolů přiřazují dvojice nebo trojice a poznávají

rozmanitost tvarů, barev, forem (celkový tvar stromu - list nebo jehlice - semeno nebo plod), mohou podle obrázků dohledávat stromy ve vymezeném prostoru.⁷

4.6 HMATOVÉ POZNÁVÁNÍ PŘÍRODNIN

metody: pozorování

prostředky: hmatové pytlíčky s přírodninami, řezy kmenů různých druhů stromů

Děti vytvoří kruh a lektor je obchází s pytlíkem. Předtím vysvětlí princip hádanky (děti si zamknou ústa a mluvit může jen ten, koho se lektor zrovna ptá). Než obejde všechny, klade v průběhu hmatání otázky:

Je to kulaté nebo hranaté? Teplé nebo studené? Drsné nebo hladké? Příjemné nebo protivné?

Odpovídá dítě, u kterého je právě s pytlíčkem, ostatní udržuje otázkami v pozornosti a neztrácí s nimi kontakt (aktivita je náročná na pozornost dětí a jejich soustředění, proto je stále chváíme za to, že hádanku nekaží a že jsou trpělivé). Po absolvování kruhu mohou děti kolektivně odpovědět, co se v pytlíku schovává, a lektor ukáže jeho obsah.

Náplně pytlíků: kůra dubu, plody jírovce, šišky borovice, semena kaštanovníku setého.

Pozn. Jedlé kaštany jsou v pytlíku i s ostnitými obaly, proto je necháváme jako poslední, uvedeme je jako něco „velice nebezpečného, co píchá“, připoutá to opět pozornost. Děti si

---

⁷ Hra Pexetrio. *Poznáš/Znáš naše stromy?*. Vyrobita firma BETEXA CZ 2007

BÁRTOVÁ, Anna. *Karty stromů. Sada vzdělávacích karet pro děti od 3 do 10 let. Jehličnany*. Brno: Rezekvítek, 2009. ISBN 80-86626-12-1

BÁRTOVÁ, Anna. *Karty stromů. Sada vzdělávacích karet pro děti od 3 do 10 let. Listnáče 1*. Brno: Rezekvítek, 2009. ISBN 80-86626-13-X

BÁRTOVÁ, Anna. *Karty stromů. Sada vzdělávacích karet pro děti od 3 do 10 let. Listnáče 2*. Brno: Rezekvítek, 2009. ISBN 80-86626-17-2

mohou jen zmáčknout pytlík zvenku, a nebo opatrně sahají do pytlíku, aby se o ostny nezranily, v průběhu celého programu dbáme na jejich bezpečnost.

Ve druhé části dostanou děti každý svůj řez kmenem stromu a pozorují.

Jak říkáme drsné části na okraji? Co vidíte na ploše uvnitř? Co jednotlivé kruhy mohou znamenat?

Odvození názvu letokruh

Děti počítají letokruhy, do kolika umí. Srovnáme stáří stromu se svým věkem.

Kolika let se může dožít člověk?

Les roste 100 let, než ho lesníci mohou pokácet. Je starší než vaše babička nebo dědeček?

4.7 VYTVÁŘENÍ STROMEČKOVÝCH ATLASŮ

metody: výtvarná činnost

prostředky: pracovní listy, nůžky s kulatou špičkou, voskovky, lepidla nebo průhledná lepicí páska, podložky

Hned na začátku připomeneme, aby děti nelámaly větvičky a nešlapaly na záhony, aby neničily prostředí parku – park je chráněná kulturní památka!

Každé dítě dostane podložku s čistým listem papíru. Ve vymezeném prostoru si najde strom a pod ním jeho list, případně i semeno, plod, kousek kůry. Tyto přírodniny nalepí na svůj list papíru a dotvoří tak, aby vytvořilo strom. Po dokončení vytvoříme galerii a své stromy si prohlédneme. Lektor ve spolupráci s učitelem může karty označit jmény, aby děti věděly, jaký druh stromu popsaly. Karty si děti odnášejí do školy a jsou vyzvány k vytvoření výstavy (předpokládá se opakování při sdílení s rodiči, opakování s učiteli).

Pozn. Pro procvičování názvů stromů a jejich poznávání doporučuji další hádanky, například z knihy Zuzany Pospíšilové - Hádám, hádáš, hádáme.⁸

Na závěr programu jsou děti odměněny záložkou s fotografiemi parku Michalov, učitelé si odnášejí tištěnou brožuru Průvodce parkem Michalov.

5. EVALUACE

Evaluace programu byla doposud prováděna pouze kontrolními otázkami a činnostmi v průběhu programu. Například v aktivitě 4.4 se děti seznámí s novým druhem, kaštanovníkem setým. Tutéž přírodninu mají poznat hmatem v aktivitě 4.6.

Před ukončením programu se lektor dětí dotazuje na jejich pocity, děti vyjadřují své zážitky z programu.

Dalším kritériem je slovní hodnocení přítomných učitelů.

Z kurzu jsem si odnesla potřebu zkvalitnit programy z hlediska hodnocení, proto jsem si vyhledala Metodiku pro hodnocení programů environmentální výchovy pro předškolní a mladší věk a budu se snažit ji do programu více začlenit.⁹

6. PŘÍKLAD DOBRÉ PRAXE ZPRACOVANÝ PRO WEB

⁸ POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Hádám, hádáš, hádáme*. 1. vyd. Portál, 2014., 104 s. ISBN978-80-262-0734-4.

⁹ ČINČERA, Jan. *Metodika pro hodnocení programů environmentální výchovy pro předškolní a mladší věk*. [online]c.2013, last revision 14.4.2014 [cit. 2015-05-29] Dostupné na <<http://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/413/530>>

Stromy

Cílová skupina: děti MŠ

Tematická oblast: environmentální

Téma: strom

Cíl: v kontaktu s přírodou zprostředkovat nové vědomosti o vybrané skupině rostlin, uvědomění si jejich významu, vztah k místu (park, les, sad)

Program je vytvořen jako řada hádanek, pozorování a úkolů, které z různých úhlů zprostředkovávají informace o stromech. Probíhá v parku nebo jiném biotopu s výskytem různých druhů stromů, délka programu 90 minut.

1. **Vítejte** – pozorováním děti určí biotop, pojmenují jeho charakteristiku a odlišnosti, jsou namotivovány ke hře.
2. **Části stromu a jejich funkce, roční cyklus stromu** – děti dotvářejí černobílý velký obraz stromu barevnými částmi (listy, plody, květy, kořeny, pupeny), s pomocí lektora přetvářejí obraz do podob stromu ve 4 ročních obdobích.
3. **Jak a z čeho vyroste strom** – pohybovou hrou děti vyjádří růst stromu ze semínka do dospělosti, uvědomí si jeho nároky na prostor. Poslechnou si humorný příběh o chlapci, který si zasadil a vypěstoval dědečky. Zapojí fantazii a vymyslí si, jaký zvláštní strom by vypěstovaly samy. Vybírají z nabízených předmětů a přírodnin, z čeho může vyrůst strom, zdůvodňují.
4. **Stromy listnaté a jehličnaté** – děti pozorují stromy v okolí. Rozdělí je do skupin podle základních vlastností, osahají si listy i jehlice a zjistí, jaký je mezi nimi rozdíl a proč některé stromy opadávají více než ostatní.
5. **Hmatové poznávání přírodnin** – hmatové hádanky - děti se snaží hmatem určit některé části stromů ukryté v pytlíčcích, popisují slovně jejich vlastnosti při zkoumání (povrch, velikost, tvar, teplota). Na řezech kmenů různých druhů stromů pozorují letokruhy, kůru a vlastnosti dřeva. Pokusí se kruhy spočítat, srovnají délku života stromu se svým či lidským všeobecně.

6. Vytváření stromečkových atlasů – děti si vytvoří na list papíru nalepením přírodnin svůj strom, přírodniny na výrobu hledají v terénu. Vyrobený atlas si odnášejí do školky spolu s odměnou za absolvování programu.

Použité aktivizační metody:

pozorování, práce s obrazem, pohybová hra, vyprávění, výtvarná aktivita

Použité pomůcky a tištěné materiály:

barevné obrázky částí stromu + černobílý obraz stromu, hmatové pytlíčky s přírodninami, řezy kmenů různých druhů stromů, příběh Jakub a dvě stě dědečků (MACOUREK, Miloš. *Pětka z přírodopisu a jiné macourkoviny*. 1. vyd. v tomto výboru. Praha: Albatros, 2003. 147 s. ISBN 8000011913.), různé předměty ze dřeva, korku, semena stromů, zelená větvička vrby, velikonoční pomlázka, medový bonbon, šiška, karty s obrázky stromů, pracovní listy (čistý papír), nůžky s kulatou špičkou, voskovky, lepidla nebo průhledná lepicí páska, podložky

Hodnocení programu:

Program Stromy je příkladem environmentálního programu, který využívá možností daných prostředím, to samo je výstavním prostorem. Děti jsou při něm v kontaktu s přírodou.

Četnost programu:

celoročně nabízený program

Autoři, datum a místo konání:

Ing. Jana Kosturová, Muzeum Komenského v Přerově, p.o., oddělení ORNIS, park Michalov, realizace od roku 2008 doposud

7. ZÁVĚR

Program Stromy je příkladem environmentálního programu, který využívá možností daných prostředím a to je jeho největší hodnota. Děti jsou při něm v kontaktu s přírodou. Nabízí ve své podobě různé možnosti využití. Jeho využívání školami svědčí o tom, že je pro ně přínosný.

Program je v neustálém „vývoji“, jednotlivé aktivity i pomůcky v něm jsou doplňovány, vylepšovány, což svědčí o tom, že i já jako jeho autorka ho nepovažuji za dokonalou věc. Přesto doufám, že si zaslouží být prezentován jako příklad „dobré“ praxe a přeji všem, komu takto poslouží, aby se z něj radovali tak, jako dělá jeho realizace s dětmi radost mně.

8. SEZNAM LITERATURY

ČINČERA, Jan. *Metodika pro hodnocení programů environmentální výchovy pro předškolní a mladší věk*. [online]. c. 2013, last revision 14. 4. 2014 [cit. 2015-05-29] Dostupné na <<http://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/413/530>>

GRECMANOVÁ, Helena – HOLOUŠOVÁ, Drahomíra – URBANOVSKÁ, Eva. *Obecná pedagogika I.*. Dotisk. Olomouc: Hanex, 1999. 231 s. ISBN 80-85783-20-7.

MACOUREK, Miloš. *Pětka z přírodopisu a jiné macourkoviny*. 1. vyd. v tomto výboru. Praha: Albatros, 2003. 147 s. ISBN 8000011913.

MÁCHAL, Aleš. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. 1. vyd. Brno: Rezekvítek, 2000. 205 s. ISBN 80-902954-0-1.

MÁCHAL, Aleš – ČINČERA, Jan – DAŇKOVÁ, Lenka – BROUKAL, Václav – ŠIMONOVÁ, Petra. *Ekopedagogovo osmero 2006* [online]. c2007, last revision 29.11.2010 [cit. 2015-05-29]. Dostupné na <http://www.pavucina-sev.cz/soubory/priloha_1b_nastroj_ekoped_osmero_final--f444.pdf>

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Hádám, hádáš, hádáme*. 1. vyd. Portál, 2014., 104 s. ISBN978-80-262-0734-4.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha: Grada, 2007. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.

Výzkumný ústav pedagogický. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004* [online] c. 2005, last revision 21.12.2005 [cit. 2015-05-29] Dostupné na <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>

9. PŘÍLOHY

Park Michalov

Program je mobilní (a vhodný k zapůjčení) díky uložení veškerých pomůcek a materiálů do krabic.

Propagační letáky k programu

STROMY

výukový program pro všechny typy škol
v jakémkoliv ročním období
v krásném prostředí parku Michalov

- doporučený počet žáků 20
- cena 30 Kč za žáka, doprovod zdarma
- celkovou délku programu uzpůsobíme vašim požadavkům
- výběr různě zaměřených aktivit podle věku dětí
- nutné vhodné oblečení a obutí do terénu

Objednávky termínů, bližší informace o aktivitách:
Ornitologická stanice Muzea Komenského v Přerově
Bezručova 10, tel. 581 219 910
ornis@prerovmuzeum.cz

Program byl vytvořen za finanční spoluúčasti statutárního města Přerova

ORNITOLOGICKÁ STANICE
MUZEA KOMENSKÉHO V PŘEROVĚ

STROMY

výukový program
pro všechny typy škol
v jakémkoliv ročním období
v krásném prostředí parku Michalov

doporučený počet žáků 20
cena 40 Kč za žáka, doprovod zdarma
celkovou délku programu uzpůsobíme vašim požadavkům
výběr různě zaměřených aktivit podle věku dětí
nutné vhodné oblečení a obutí do terénu

Objednávky termínů,
bližší informace o aktivitách:
Ornitologická stanice
Muzea Komenského v Přerově
Bezručova 10, tel. 581 219 910
ornis@prerovmuzeum.cz, www.ornis.cz

Muzeum Komenského v Přerově je příspěvkovou organizací
zřízenou a financovanou Olomouckým krajem.

Fotografie z programu ve verzi pro děti 1. stupně

Výroba semínek – vystřihovánka převzata se souhlasem Střediska volného času a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků DORIS Šumperk (používáme v podzimní variantě programu)

VYROB SI LÉTAJÍCÍ SEMÍNKO

Potřeby:

- » nůžky
- » kancelářská sponka

Provedení:

Vystříhni semínko.
Vlášky semínka
rozstříhni v polovině, jak
naznačuje přerušovaná čára až
k hlavě.

Ohnutím konců ti vznikne
vrtulka (jako na fotografii).
Kancelářskou sponku přichytni
na tělo semínka.

Semínko uchopíš oběma
rukama za vrtule a pusťš
jej z výšky. Semínko letí
a rychle se otáčí.

HÁDANKY

(POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Hádám, hádáš, hádáme*. 1. vyd. Portál, 2014., 104 s. ISBN978-80-262-0734-4.)

Kdo léčivé květy má?
Kdo nám spoustu srdcí dá?
Komu z větví ptáček pípá?
Správně, děti, je to .....

K vodě nebo do rákosí
hodně dlouhé vlasy nosí.
Konejším a drbu
tu smuteční .....

Štíhlý, krásně bílý kmen
v lese svítí celý den.
Určitě to ví i Líza,
bílou kůru má jen .....

Opadavý jehličnan?
Všem dětem je jistě znám!
V listopadu i v říjnu
spadnou jehly z .....

Ostré, krátké jehlice,
dolů visí šištice.

Když přijedeš do Kanady,
na úřadu tamní vlády
jistě vztyčí nahoru
vlajku s listem .....

V parku je strom listnatý,
trnitý až po paty.
Kdo se píchne, bude plakat!
Ten trnovník, to je .....

Veverka má nejvíce
ráda suché bukvice.
Kde rostou, ví každý kluk!
Bukvice má jenom .....

Z větví jehly zelené,
na nich šišky vztyčené.
Uhádnete hnedle,
že tohle je .....

Štíhlý strom se k nebi tyčí,
nepíchni se o jehličí!

Kozel by tě trk,
když nepoznáš .....!

Kdo má měkké jehličky,
v nich červené kuličky?
Tři písmena pro podpis
potřebuje jenom .....

Někde v parku tu je:
zerav čili .....

Krejčímu se někam sběhly
skoro všechny dlouhé jehly.
V hustém svazku jehel více
má taky strom .....